

Aleksandros Kasubos parodos kuratorės komentaras

Commentary from the curator of Aleksandra Kasuba's exhibition

Leidinyje, skirtame architektūrinei keramikai, verta prisiminti menininkės vizionierės Aleksandros Kasubos (Fledžinskaitės-Kašubienės, 1923–2019) parodą *Formuojant ateitį. Erdvinės Aleksandros Kasubos aplinkos*, vykusią 2021 m. kovo 25 d. – birželio 6 d. Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus (toliau – LNDM) padalinyje Nacionalinėje dailės galerijoje Vilniuje (kuratorė Elona Lubytė, architektai Rokas Kilčiauskas, Aleksandras Kavaliauskas, dizainėrė Laura Grigaliūnaitė).

Parodoje pirmą kartą buvo pristatyta menininkės LNDM dovano-ta kolekcija ir skaitmeninis vaizdų archyvas. Lankytojas turėjo unikalią galimybę patirti, kaip septynių dešimtmečių menininkės kūrybinėje karjeroje sąveikavo ir viena kitai turėjo įtakos eksperimentinė ir taikomoji praktika. Buvo išleistas išsamus katalogas, kurį rengiant bendradarbiavo Lietuvos ir JAV dailės bei dizaino istorikai, architektai¹. Jame publikuotas ir šiam leidiniui tikslingai sutrumpintas bei papildytas dizaino istorikės, menininkės dukterėčios Viktorijos Kašubaitės-Matrangos tekstas, kuriame dėmės-sys sutelktas į plytų sienų ir kitų menininkės darbų JAV viešosiose erdvėse kūrimo aplinkybes ir eksperimentinių bei taikomųjų praktikų sąveiką jos karjeroje.

Tekstas – svarbus informacinis šaltinis, nes autorė remiasi Smithsonian instituto Amerikos meno archyve (*Archive of American Arts, Smithsonian Institution*) Vašingtone saugomais Kasubos projektų JAV viešosiose erdvėse sutarčių dokumentais, menininkės amžininkų atsimini-mais. Pastaruosius papildė informacija iš dokumentų, saugomų kituose JAV

¹ *Formuojant ateitį. Erdvinės Aleksandros Kasubos aplinkos / Shaping the Future. Environments by Aleksandra Kasuba*, Lietuvos nacionalinis dailės muziejus, Vilniaus dailės akademija, 2020, 456 p. su il. lietuvių ir anglų kalba; kiti tekstai: Inesa Brašiškė, Nic Goldsmith, Giedrė Jankevičiūtė, Aleksandra Kasuba, Viktorija Kašubaitė-Matrange, Jing Liu (SO IL), Julija Reklaitė, Paul J. Smith, Sandra Skurvida, Kazys Varnelis (jaun.), sudarytoja Elona Lubytė, recenzentės prof. dr. Rasa Andriušytė-Žukienė ir dr. Karolina Jakaitė.

archyvuose, tai yra Amerikos amatininkų tarybos archyve (*Archive of American Craft Council*), Eversono meno muziejaus Nacionalinių keramikos parodų archyve (*Ceramic National Exhibition Archive, Everson Museum of Art*) saugomais dokumentais ir aptariamo laikotarpio JAV periodika.

Paminėtinas ir autorės indėlis grąžinant Kasubos kūrybinį palikimą į Lietuvą. Menininkei 2012 m. išsikėlus iš Naujosios Meksikos dykumoje pasistatyto Akmenų kalvos namo į Albuکہrą, Kašubaitė-Matranga padėjo pergabenti jos darbus į Čikagą ir rūpinosi jų saugojimu. O 2017 m. Aleksandrai nusprendus dovanoti savo darbus Lietuvai, koordinavo jų pakavimą ir išsiuntimą iš Čikagos į Vilnių.

Ji prisidėjo ir prie Lietuvą pasiekusio menininkės kūrybinio palikimo tyrimų. Antrinėje JAV leidinių rinkoje surado, įgijo ir padovanojo LNDM bibliografinių, periodinių leidinių ir katalogų, susijusių su menininkės kūryba, kolekciją. Operatyvi autorės pagalba buvo ypač svarbi sudarant parodos katalogą. Ji padėjo surasti leidiniui reikalingų JAV archyvuose saugomų dokumentinių šaltinių, svarbios iliustracinės medžiagos. Tik asmeninių Kašubaitės-Matrangos ryšių dėka kataloge atsirado menininko, kuratoriaus, kurio kuruotose parodose dalyvavo menininkė, ilgamečio Niujorko dailės ir dizaino muziejaus direktoriaus Paulo J. Smitho (1931–2020) tekstas „Amerikos Era“ (*American Era*).

Elona Lubytė